

Kukkian Haltianselän linnustosta

Anu Murto

Olen takseerannut Haltianselän järvilinnuston systemaattisesti vuosina 2004 + varhaisorsat 2005 osana koko Kukkian takseerausta ja erillisenä vuonna 2014. Vuosien 2004 (19.kesäkuuta) ja 2014 (22.-23.toukokuuta) laskennat ovat vertailukelpoiset **taulukon 1** lajien osalta. Varhaispesijöiden, so. koirasperustein laskettavien isokoskelon, sinisorsan ja telkän laskentatulokset ovat **taulukossa 2** (tavi, joka on hieman myöhäisempi, on tässä mukana). Pesintäkaudelta 2004 kirjasin myös taulukon 2 lajien poikueet tarkasti kirjaani *'Nuolihaukkojen ja vesilintujen Kukkia'* ajatellen. Ne näkyvät taulukossa 2.

Laskentakesinä kuten muinakin olen kesän mittaan soutanut ja havainnoinut Haltiallakin paljon (kesän 2018 asuin teltassa paikkaa vaihdellen, Haltialla viivyin useaan otteessa) jo kalatiirarengastusten, nuolihaukkaseurannan, satunnaisten ampuhaukka- ja tuulihaukkaetsintöjen innoittamana. Lisäksi Suomen ympäristökeskuksen Biodiversiteettikeskuksen johtava tutkija Raimo Virkkala on laskenut Haltian vesi- ja lokkilinnuston vuosina 2012 ja 2018. Selkälökkiasiantuntija Risto Juvaste rengastaa Haltiankin selkälökin poikaset.

Vaikka linnustoseelvitys on nyt ensisijainen Vohlisaaren kaavaa ajatellen, käsittelen koko Haltian, mainitsen kuitenkin monin paikoin Karvialahden ja Vohlisaaren erikseen. Mitä enemmän rakennetaan ja korotetaan rakentamispainetta, mitä enemmän liikutaan vesillä, sitä enemmän linnuston pesintäolosuhteisiin ja -onnistumisiin vaikutetaan. Rauhallisia pesäpaikkoja ja niiden vaihtomahdollisuuksia esimerkiksi petojen tai veden korkeusvaihtelun vuoksi häviää, useimmiten tahaton häirintä lisääntyy, varikset pääsevät ryöväämään suojattomien pesien munia jne. Järvilinnustoon kohdistuvat myös lukuisat ympäristö- ja käytäntömuutokset muualla luonnossa ja yhteiskunnassa: Kanahaukka saalistaa enenevästi avoimesti vesiluonnossa metsien köyhyttyä, minkki on päässyt ihmiseltä karkuun ja sopeutunut vesiluonnon täystuhoojaksi, harmaalokki on runsastunut kaatopaikkatarjonnan myötä (Tarasten jätteenkäsittelylaitoksen biojätetarjonnan loppuminen tuo ?-merkin jatkossa. Kannan vähenemistä havaitaan jo monilla järvillä). Tässä esimerkkejä miksi osia ei voi eikä saa erottaa kokonaisuudesta.

Taulukoissa m=koiras, f=naaras

laji	2004	2014
kuikka	3 paria (Vohlisaaren seutu 1mf, Soukkionpohja mf+2poik Jauholhti mf+1poik)	4 paria (Soimasaaret mf, Hirvisaaret 2munaa, Holjansalmi mf, Heikkilän seutu mf)
härkälintu	8 pesivää paria, joista Karvialahden-Vohlisaaren alueella 6	7 pesivää paria, joista Karvialahden-Vohlisaaren alueella 4
laulujoutsen	1 mf (kihlapari Karvialahdella)	1 pesivä pari (4 munaa) Karvialahdella
haapana	2 pesivää paria (f lähti pesältä Karvialahdella, f+10 munaa Sepänsaarella) (v.2005 Karvialahti 1mf)	2 pesivää paria (Karvialahdella + Heikkilänlahdella)
punasotka	Karvialahdella f+2poik, 2m (v.2005 Karvialahdella 2m)	--
tukkasotka	Karvialahdella 6-munainen pesä, mf+1poik, 1mf, joukko jossa 6m1f (v.2005 Karvialahdella 3mf + 1m + 2m + 1f)	Karvialahdella 1mf+munapesä, litinlahdella 1mf
tukkakoskelo	1mf, joukko jossa 1m3f = 3paria	1mf + 1m
rantasipi	9 reviiriä	6 reviiriä
naurulokki	Karvialahden yhdyskunnassa n.20paria	Karvialahden laajentuneessa yhdyskunnassa ainakin 40paria (Nuoruuslahden yhdyskunta autoitui samana vuonna – siirtymä?)
kalalokki	59paria	75paria
harmaalokki	3paria	6paria
selkälokki	12paria	12paria (poikastuotto oli nolla)
kalatiira	Ainakin 10paria litinsaaren ympäristön silokallioilla, 1 yksittäispesintä	Noin 7paria litinsaaren silokallioilla + 1 yksittäispesintä Hirvisaarilla

TAULUKKO 1

Laji	2005	2004
isokoskelo	1m Holjansalmessa	f+10poik ,f+3poik, 3f
sinisorsa	13m	5poikuetta + 1hautova, joukko jossa 7m2f
telkkä	18m	6poikuetta, joista 2 Karvialahdella
tavi	Karvialahti 1mf + lennossa 2m3f	--

TAULUKKO 2

Huomioita Haltian linnustosta:

- Koko Kukkiin kuikkakanta on noin 50 pesivää paria, näistä Haltialla varmuudella 4. Kuikan on pystyttävä valitsemaan pesän paikka vuosittain alkukesän veden korkeuden mukaisesti; 2018 Vohlisaaren alueen kuikkapari pesi luoteispuolen pikkusaarella, missä selkölokkikin pesii. Pari onnistui ainakin pikkupoikasiin asti.
- Härkälintuja pesi 2018 Karvialahdella ainoastaan kaksi paria (vrt taulukko 1), joista toinen sai kaksi poikasta. Onko notkahdus väliaikainen jää nähtäväksi.
- Äärimmäisen uhanalainen-status (2019 Punaisen kirjan mukaan) punasotkista Raimo Virkkala havaitsi Karvialahdella v.2018 ainoastaan yhden naaraan. Itse havaitsin yhdellä kerralla kaksi naarasta ja toisella kaksi koirasta samalla alueella. Poikasia ei. Yhtäkään tukkasotkaa emme kumpikaan Karvialahdella nähneet. Puna- ja tukkasotkan alamäki on ollut jyrkkä. Taulukon 2 lajeista erityisesti telkän ja isokoskelon poikastuotot kuten taulukon 1 sotkien ja tukkakoskelon poikastuotot ovat nykyisellään olemattomat.
- Selkölokin pesimäkanta Haltialla oli molempina laskentavuosina, 2004 ja 2014, vakaasti 12 paria. Vohlisaaren luoteispuolen pikkusaarella selkölokkipari (kiivas pari!) pesii vuodesta toiseen. V.2018 yksi toimeton pari oleskeli (pesinnässään epäonnistuessaan selkölokki yrittää vain harvoin uusintaa) Kalliosaaren lähistön pitkänomaisella vähäpuustoisella saarella. Yksi pari onnistui Hirvisaaren lähistön selkölokille epätyypillisemmässä vesikivipesässä yhden poikasen voimalla. Risto Juvaste lukurengasti sen (kuvat Hirvisaaren vesikiven pesästä ja rengastetusta poikasesta 2018). Muut rengastukset Haltialla 2018: Soimasaaret 3 poikasta, Vohlisaari 1 poikanen). Haltialla erityisesti Soimasaarilla pesintää yrittävät neljä selkölokkiparia menettävät pääsääntöisesti munapesänsä variksille. Heikkilänsaaren viereisen perinteisen selkölokkipikkusaaren 3-4 parin vuosien 2014, 2017 ja 2018 täydellisen epäonnistumisen syy on epäselvä. Poikastuotto Haltialla ja koko Kukkiolla on huonontunut yli 20 rengastusvuoden aikana. Maksimissaan 12 paria voisi tuottaa 36 poikasta!

- Raimo Virkkalan 2018 laskema 18 parin naurulokkiyhdykskunta tuotti yhden poikasen! En tiedä tuhon syytä/syitä, mutta uusintayritysten munien näin joutuvan varisjoukon saaliiksi; edestakaisin lennoin varikset laskeutuivat luodolle ja tyhjensivät munat. Usein linnut poistuvat pesiltä jonkun häirinnän vuoksi ja pätevät varikset käyttävät tilaisuuden hyväkseen, mutta naurulokkien pesien tuho oli suoraa toimintaa (samoin kalatiiran munien tyhjennykset vuonna 2004)
- Kalatiirat pesivät Haltialla litinsaaren S-puolen silokalliolla, ns. litinkarilla, ja kahdella sen viereisellä pienemmällä silokalliolla. Yksittäispareja muissa osin Haltiaa on vuosittain 1-2. Rengastan myös Haltialla kalatiiran poikasista (yht.160 vv.2004-2018). Häiriön minimoimiseksi en pyri millään käyntikerralla rengastamaan kaikkia mahdollisia poikasista. litinkarin viereisillä pikkukallioilla kalalokit ovat vuosien mittaan onnistuneet pesinnöissään hyvin kalatiirujen turvin. Vuodesta 2013 tuo paisunut kalalokkikanta on vallannut pesäalaa myös litinkarilla. Sen kustannuksella kalatiirujen poikastuotto on alentunut huomattavasti. Pesien määrä vaihtelee; maksimissaan se minun aikanani on ollut n.20 munapesää v.2009. litinkarin rengastetuista poikasista on kaksi löytyöä: 17.6.2008 rengastettu poikanen kontrolloitiin Ottenbyssä Öölannissa, 2.7.2015 rengastettu poikanen kontrolloitiin Englannin rannikolla (lähellä Skotlannin raja) 28.8.2015
- Kaulushaikara puhaltelee Haltialla Karvialahdella ja/tai Heikkilänlahdella. Systemaattisena laskentavuonna 2014 laji oli äänessä molempien lahtien ruovikossa. Muita lajeja juuri Karvialahdella tuona vuonna: mustapääkerttu ja satakieli Pöllökartanon alapuolen lehtevässä metsässä, paju-ruovikkovyöhykkeellä kaksi laulavaa pajusirkkukoirasta, ruovikossa kaksi ruokokertusta (myös rytikerttunen Heikkilänlahdella), Karvialahden luhdalla taivaanvuohi. Haltian ympäristön rikkautta kuvastaa neljällä taholla laskentakierroksen aikana kuultua punavarpuusta. Haltian itäosassa Metsähallituksen metsä luetaan valkoselkätikkareviiriksi; esimerkiksi v.2017 metsässä nähtiin ruokaa keräävä naaras lajin pesintäaikaan.

HALTIANSELÄN PETOLINNUISTA

Nuolihaukka

Haltialla on “ikiaikainen” nuolihaukkareviiri; ennen kuin se tuli osaksi seurantaani, siitä kertoivat muiden muassa Veli-Pekka Sievola ja Erkki Toivari Luopioisista sekä Kimmo Siren Kuhmalahden Pohjan kylästä. Vuoden 1996 pesintä oli minulle vielä ilmoitettu, sen jälkeen aineisto on keräämääni. Kuvan esittämistä nuolihaukan pesäpaikoista voi todeta, että laji suosii itäistä Haltiaa, vaikka sen pesäalustoinaan käyttämiä variksen vanhoja pesämaljoja on muissakin osissa ko selkää. Kuvan aineisto on vv1996-2013. Vuonna 2013 ja sen jälkeenkään en ole löytänyt pesää (2015 pesä oli jossain Hirvisaassa, mutta pesintä epäonnistui), toki parin olen jokaisena vuonna havainnut Haltialla. Seurantavuosia on siis 23, pesintä on varmistunut 17 kertaa: Olen rengastanut 7 poikuetta (2x3, 1x2 ja 4x1 poikasta), 7 kertaa en ole kiivennyt (poikaset pesän löytyessä isot ja hyppyherkät tai jo lentokykyiset tai joku puu on ollut liian vaikea), 3 kertaa pesintä on tuhoutunut ennen rengastusta. Olen

huolissani Haltian (ja koko Kukkiän) nuolihaukkojen tulevaisuudesta; poikastuotto on huonontunut, tuhoja esiintyy ja rakentaminen tuo rauhattomuutta (esimerkiksi Hirviniemi ja nyt Vohlisaaren rakennuspaine)

Tuulihaukka

Tuulihaukka pesii Haltialla saarissa tai rantaympäristössä vanhoissa variksenpesissä useina kesinä, erityisesti hyvinä myyrävuosina. Itse olen rengastanut lajin neljä poikasta Soimasaarilla 28.6.2013, kolme poikasta 19.6.2017 samaten Soimasaarilla

Ampuhaukka

Yleisimmin pohjoisen Suomen pesimälaji, pikkuinen jalohaukka pesii yllättävän usein Kukkiällä (erityisesti itäisen Kukkiän Leukokivensaaristossa ja Äikkäänselällä). Kesällä 2017 ampuhaukka pesi myös Haltian litinsaarella. Rengastin 29.6. pesästä kolme poikasta, joiden lentonäytöksiä sittemmin ihailtiin.

Ruskosuohaukka

Laji näyttäytyy Haltialla usein. Kesällä 2018 koiras ja naaras näyttäytyivät Karvialahdella 29.6. lähtien moneen otteeseen ja käyttäytyivät pesintään viittaavasti. Pesää ei kuitenkaan ollut tai se ei löytynyt. Kesällä 2016 Alpo Roikola ilmoitti havaintonsa ruskosuohaukkapoikueesta Heikkilänlahdella. Olen sittemmin tarkkaillut ko. lahtea tuloksetta. Heikkilansaaren huvila-asukkailla on paljon näköhavaintoja ruskosuohaukoista.

Kalasääksi

Sääksen pesärakennelma löytyi v.2017 Kivisalmen suulta Vohlisaarella käytännössä kiinni olevassa kulmasaarella. Pesämännyn pesää tukeva oksa oli kuitenkin murtunut ja pesäaines oli romahtanut alas ja oksistoon. V.2018 pariskunta oli koko kesän seudulla, ulosteroiskeita oli paljon Lohiniemessä ja Karvialahden E-puolen rantametsässä, pesästä tai pesintäyrityksestä ei ole tietoa.

Lehtopöllö

Yksi lehtopöllön pesintä ilmeisesti luonnonkolossa paikantui Pöllökartanon alapuoliseen haavikkoon kesällä 2018; äänessä oli myöhäisen pesinnän poikue, myöhemmin kuului syyssoidinääniä.

HALTIAN LAJISTON UHANALAISUUDESTA

Edellä mainituista lajeista moni täyttää jonkin uhanalaisuuskriteereistä .

Kriteeristö: CR=äärimmäisen uhanalainen, EN=erittäin uhanalainen, VU=vaarantunut. NT= silmälläpidettävä.

Tuore uhanalaisarviointi, Punainen kirja, julkaistiin 8.3.2019. Haltian linnustokin osoittaa miten peruslajistokin voi huveta: härkälintu NT, haapana VU, punasotka CR (aiemmin EN), tukkasotka EN, tukkakoskelo NT, isokoskelo NT, taivaanvuohi NT, naurulokki VU, selkälokki EN, valkoselkätikka VU, pajusirkku VU, ruokokerttunen NT, punavarpunen NT. Lisäksi kalatiira, kuikka ja laulujoutsen kuuluvat Lintudirektiivin liitteen 1 lajeihin, jotka vaativat erityisiä suojelutoimenpiteitä.

Selvityksen laati Anu Murto

-Kukkian linnuston takseeraaja vuodesta 1996

-petolintujen (pöllöt, haukat) sekä erillislajien (mm. kuhankeittäjä, EN) rengastusluvan haltija vuodesta 1993

-Kentin yliopiston hyväksymän, Durrellin luonnonsuojelusäätien laatiman uhanalaistutkinnon suorittaja v.2012 Durrell Conservation Academyssä UK Jerseyssä